

РЕЦЕНЗИЯ

От проф.д.ю.н. Надя Бояджиева

професор в Секция „Съвременни Балкани“

Институт за балканистика с Център по тракология „Проф. Ал. Фол“

Българска академия на науките

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки
професионално направление 2.2. История и археология
докторска програма „Нова и най-нова обща история“

Автор: Димитър Георгиев Добрев

Тема: НАТО и гръцко-югославските отношения (1952-1967)

Научен ръководител: член-кореспондент проф. д.и.н.Александър Костов, Институт
за Балканистика с център по тракология, Българска академия на науките

Представяне на процедурата

Със заповед №48 РД-10/06.04.2021 г. на Директора на Института за Балканистика с Център по тракология, БАН съм определена за член на Научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „НАТО и гръцко-югославските отношения (1952-1967)“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология, по докторска програма „Нова и най-нова обща история“ в Института за балканистика с Център по тракология „Проф. Ал. Фол“ при БАН, Секция „Съвременни Балкани“, с научен ръководител чл.-кор. проф. д.и.н.Александър Костов, Институт за Балканистика с център по тракология, Българска академия на науките. На първото заседание на Научното жури ми бе възложено да изготвя рецензия. В изпълнение на Заповедта на Директора на Института за балканистика и на решението на Научното жури, като се ръководя от изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България (ЗРАС), Правилника за прилагането му, Правилника за работата на Научния съвет на Института по балканистика с Център по тракология при БАН и Приложението към Правилника на Научния съвет на Института за балканистика с Център по тракология „Проф. Ал. Фол“ при БАН относно условията и реда за придобиване на на-

учни степени и за заемане на академични длъжности, предлагам на вниманието на уважаемите членове на Научното жури своите констатации и изводи, както и мотивираното от тях заключение. Приемам, че представеният от Димитър Добрев комплект материали на хартиен носител е в съответствие с изискванията.

Представяне на биографични данни за докторанта

Докторант Димитър Георгиев Добрев е роден през 1985 г. в гр.Пловдив. Той завършва своето средно-специално образование в Професионална гимназия по вътрешна архитектура и дървообработване „Христо Ботев” – гр. Пловдив. Придобива бакалавърска степен по специалност „История” в ПУ „Паисий Хилендарски” - гр.Пловдив (2011 г.) и завършва магистратура в магистърската програма „Дипломация и международни отношения” към ПУ (2013 г.). През октомври 2017 г. Димитър Добрев е зачислен като редовен докторант към секция „Съвременни Балкани“, при Института за балканистика с Център по тракология (БАН), в докторска програма „Нова и най-нова обща история” и с научен ръководител е член-кор. проф. дин Александър Костов. През октомври 2020 г. с решение на Научния съвет на ИБЦТ той е отчислен с право на защита. През ноември 2020 г. е назначен на длъжност „асистент“ в Секция „Съвременни Балкани“.

Обща характеристика и приноси на дисертационния труд

Димитър Добрев е насочил своите научно-изследователски интереси в една интересна, но същевременно предизвикателна тема. Той изследва важни въпроси от периода на Студената война, като проследява сложните отношения на една от военно-политическите организации в двуполюсната система на международни отношения – НАТО и двустранните отношения между две от балканските държави – Гърция и Югославия. Формулирането именно на такава тема съдържа в себе си няколко подтеми, изследването на всяка от които би могло да бъде предмет на дисертационно изследване. Тази констатация още веднъж насочва към сложния характер на отделните въпроси, разгледани в труда. Темата е атрактивна за младия учен и дава възможност да се разгърне дълбочината и многопластовия ѝ характер.

Дискутираните въпроси са важни не само за конкретния хронологически период, избран от автора, но те са важни в общото развитие на военно-политическите отношения и имат трайно отражение за международните отношения на Балканите и днес. Следователно, актуалността и дисертационността на темата са безспорни. Привлечени са методи

на изследване както специфични за историческата наука, така и такива, които са характерни за други хуманитарни и социални науки. Те са посочени изрично в увода. Методиката на изследване е правилна и тя позволява на Добрев да се постигне поставената цел, както и да направи необходимите изводи и заключения и да даде верен отговор на научно-изследователските задачи, които си е поставил в дисертационния труд.

Оценката на структурата на изследването позволява да се направи заключението, че авторът последователно и методично решава поставените задачи. Въпреки разнообразието на изследваните задачи, той успешно е изградил стройна и логически обоснована структура, съдържаща: *увод, три глави* /като всяка глава има по три отделни части и съдържа изводи/, *заключение, извори и библиография*, в общ обем 280 стандартни машинописни страници.

В Увода е направен историографски преглед на постиженията на български и чужди учени, като са посочени приносите им по разработване на частични аспекти от избраната тема, като в прегледа са включени и наскоро защитени докторски дисертации. Направена е точна оценка на посочените трудове и констатацията относно липсата на цялостно изследване на избраната тема „Темата за военно-политическата стратегия на Алианса за Южния фланг и двустранните отношения между Гърция и Югославия не е обект на специална публикация в българската историография“. /стр.4/.

Тези констатации позволяват да се обобщи, че Димитър Добрев познава достъпната му литература по тематиката, добросъвестно е направил задълбочено проучване и критичен анализ на използваните научни трудове.

Обоснован е изборът на хронологическите рамки на изследването: от 1952 г. до 1967 г. Посочена е убедително важността на темата и необходимостта от нейното изследване в българската литература като са привлечени като аргументи и съвременните проекции на сложните отношения между разглежданите субекти на международните отношения. Определени са предмета и целите на изследването. Посочена е ясно основната цел на дисертацията: „да представи един цялостен анализ на политиката на Северноатлантическия пакт спрямо Гърция и Югославия“ /стр.8/. Методологически правилно авторът очертава основните научно-изследователски задачи, чието решаване да му позволи да реализира основната цел. Поставените от автора изследователски цели и задачи са изпълнени в дисертационното изследване.

Без да се спирам в детайли на структурата на отделните глави на дисертацията, бих отбелязала следното:

В първа глава на дисертационния труд „В търсене на стратегически изход (1953-1954 г.) в хронологичен порядък е изследвано развитието на гръцко-югославските отношения, от една страна, и от друга страна – ролята и отражението на стратегическата концепция на НАТО, насочена към изграждане на антисъветска преграда в Югоизточна Европа. Важни събития в ранните години на Студената война като снабдяването на СССР с ядрено оръжие, Корейската война и др. се явяват определящи за преосмисляне на стратегическото планиране на Северноатлантическия договор и изработване на новата концепция за „сдържане” на комунизма.

Втората глава е озаглавена „Дезинтеграция” и е посветена на важни въпроси, като Балканския пакт, влиянието на Великобритания и Турция върху политиката на Гърция, опитите на Гърция да запази баланса на силите във военно-стратегическата област в региона чрез укрепване на гръцко-югославските, гръцко-арабските контакти и отношенията с източноевропейските държави. Процесите са разгледани на фона на Кипърския въпрос и на политиката на САЩ към региона, в която водещо е разбирането, че два фактора: съветско-югославското сближаване и гръцко-турските противоречия, подкопават системата за сигурност в Източното Средиземноморие. Специално са разгледани позицията на двете изследвани балкански държави към Багдадския пакт, която ги поставя срещу интересите на САЩ, Анкара и Великобритания в Близкия изток и др.

В последната - трета глава „Крах на регионалното сдържане”, докторантът изследва периода 1961-1967 г. с акцент върху факторите, които влияят негативно върху отбранителната структура в Югоизточна Европа, политиката на САЩ към Южния фланг, нарастването на влиянието на СССР в региона. Проследено е влиянието на различни фактори, които оказват негативно въздействие върху съществуващата колективна система за отбрана между Гърция и Югославия.

По-важни приноси моменти на дисертационния труд:

1. Приемам приносите, посочени от докторанта, като смятам, че те са посочени изчерпателно и акуратно;
2. Дисертационният труд представлява първото богато и завършено изследване на военно-политическите отношения между НАТО, от една страна и гръцко-югославските отношения - от друга, в българската научна литература

3. Принос на автора е изграждането на вярна „картина“ на двустранните отношения между две балкански държави Гърция и Югославия, които според международното статукво след Втората световна война са поставени в различни сфери на влияние;
4. Принос е поставянето на двустранните отношения между избраните два субекта в контекста на политиката на една от свръхдържавите - САЩ, която е водеща държава в Западния блок и в Северноатлантическия алианс, като се държи сметка за основните приоритети на американската стратегия за отбрана на Западна Европа и И Източното Средиземноморие;
5. Авторът предлага свое аргументирана теза относно съществуването на една регионална подсистема за сигурност, предназначена баланс на силите в две основни посоки: първо, по отношение на оста НАТО - Организация на Варшавския договор, второ, по линия на гръцко-турското противопоставяне в рамките на НАТО след средата на 50-те години и то поставени в контекста на сложната международна обстановка на кризи и конфликти в първите години на Студената война.
6. Дисертационното изследване в своята цялост насочва вниманието не само на специалисти, но и на по-широки обществени кръгове относно значението и мястото на Балканския регион в системата на двуполюсното противопоставяне и в стратегията на една от свръхдържавите – САЩ. По този начин дисертационният труд допринася за степента на научното преосмисляне на международните отношения на Балканите, които в изследвания период, но и не само, са разглеждани по-скоро като „периферна зона с малка стратегическа важност“ /стр.18/.

Критични забележки и препоръки

1. Поради сложността на избраната тема докторантът неминуемо е обърнал повече внимание на някои въпроси, а други биха могли да бъдат по-добре разгледани. Много жалко, че авторът не е успял да използва гръцки източници. Въпреки че е използвал добре вторичните източници от учени, които са използвали гръцките архиви, това е само частичен заместител на изследването от „първа ръка“ на гръцки първични източници и гръцки мемоари. Липсата на пряк достъп до гръцките източници неизбежно представлява празнота и донякъде усещането

за относителна „натежаване“ на дисертацията повече към югославската страна. Наред с това, при позоваването на някои архивни източници възникват въпроси, макар и редки, кой архив конкретно е ползвал докторанта /например, бележка под линия 728: цитирана е специална национална разузнавателна оценка на ЦРУ (SNIE 11-19-62), но е поставена в колекции от микрофилми на Българския Централен държавен архив. Възниква въпросът логично дали българската „Държавна сигурност“ е получила копие от този високо класифициран документ?; Бележки под линия 86, 107, 165, 601: Докторантът цитира материали от Националния архив на Обединеното кралство, но се позовава на колекции от микрофилми в Българския централен държавен архив. Отново възниква въпрос дали българската държавна сигурност е получила копия на секретни британски документи? Препоръчвам на докторанта да внесе необходимите редакции.;

2. Липсата на по-задълбочено внимание към важната роля на Съветския съюз в изследваните събития се забелязва в цялата дисертация, особено в раздела за Суецката криза, започващ на стр.119. Смятам, че ролята на свръхдържавата СССР не бива да бъде пренебрегвана, защото тя логично „присъства“ при изследването на всички процеси в двуполюсния период на международна политика;
3. По въпроса за източниците и литературата, бих отбелязала, че не са използвани важни трудове от чужди специалисти, специално в англоезичната литература. По отношение на вторичните източници той не е успял да се консултира с някои важни трудове. Така например, не е посочена една много важна книга, имаща пряко значение за неговата тема: тази на Робърт Кинг за националностите като източник на напрежение сред балканските комунистически държави - Robert King, *Minorities under Communism: Nationalities as a Source of Tension Among Balkan Communist States* (Harvard University Press, 1973); също така не е използвал важната глава на Андрей Едемски в колективната монография Kramer M. et al., *The Soviet Union and Cold War Neutrality and Nonalignment in Europe* (Lexington Books, 2021); Не е използвана книгата на Уилям Цимерман от 1987 г. - William Zimmerman, *Open Borders, Nonalignment, and the Political Evolution of Yugoslavia* (Princeton University Press); Не са използвани многобройните статии в специализираното водещо списание *Journal of Cold War Studies* (MIT Press) за Югославия и за Гърция и южния фланг на НАТО през 50-

те и 60-те години; Не се позовава и на важната книга на Томас Шварц Thomas Schwartz „Lyndon Johnson and Europe: In the Shadow of Vietnam“ (2003), в която се описва подробно как Джонсън и други лидери на НАТО са спасили Алианса при опита на Шарл де Гол да го подкопае, както и важната книга на Марк Смит за разширяването на НАТО по време на Студената война - Mark Smith, NATO Enlargement during the Cold War, 2001 и др.

4. Въпреки добрия стил, се констатира необходимост от подобряване на стила на изразяване, за да не бъде допусната употребата на думи и термини, които не съответстват на високия академичен стил /например употребата на „американци“ (вместо правилното “САЩ”) и е недопустимо да присъстват в такава научно изследване.

Препоръчвам на докторанта да обогати своите знания чрез използване в бъдещите си изследвания на посочените трудове. Също така, смятам, че изследването само би „спечатило“, ако авторът бе привлякъл съветски източници от Русия и Украйна. Големи колекции от документи, свързани с изследваните процеси и събития, са лесно достъпни в руските архиви в Москва и в Киев и му пожелавам да осъществи изследователска работа в тях.

Посочените непълноти и пропуски биха могли да бъдат елиминирани от докторанта при бъдеща езикова и стилна редакция и при извършване на допълнителна научно-изследователска работа в бъдеще. Те не засенчват общото отлично впечатление от изследването. Пожелавам на автора, след необходимите допълнения и редакции, да представи едно монографично изследване.

На основание на гореизложеното, приемам, че Димитър Добре представя за оценка един солиден и завършен от гледна точка на академичните изисквания труд, който се базира на първичните и вторичните източници на английски език, както и на българските и сръбските първични и вторични източници. Авторефератът отговаря на изискванията и представя вярно съдържанието на дисертационния труд като отразява основните резултати и приноси.

Дисертацията и авторефератът показват добросъвестна изследователска работа, лично участие и самостоятелно мислене, а формулираните приноси и направените изводи са лична заслуга на Димитър Добрев. Дисертационното изследване представлява полезен принос в българската научна литература.

Въпроси към докторанта:

1) Какво виждате като Ваш основен принос към съществуващата историография?

1) По какво се различават вашите изводи от/или подкрепят аргументите на други изследвания по темата?

2) Как планирате да надградите тази дисертация в бъдеще? (Бихте ли разширил хронологическите граници? Искате ли да въведете Турция?) С какви други допълнителни изследвания бихте искали да се занимавате?

Лични впечатления

Имам много добри впечатления от Димитър Добрев като студент в магистърската програма по „Дипломация и международни отношения“ и от работата му като редовен докторант в секция „Съвременни Балкани“ в периода на тригодишното му обучение. Той е уважаван млад учен в секцията и в Института, изпълняваше отговорно и в срок задачите си и участваше в академичния живот на Секцията и Института.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), както и на останалата релевантна правна уредба. Дисертационният труд показва, че докторантът Димитър Добрев притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемите членове на Научното жури да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ на Димитър Георгиев Добрев в област на висше образование: в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология, докторска програма „Нова и най-нова история“.

Гр. София, 13 май 2021 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(Проф. д.ю.н. Надя Бояджиева)